

VINKKIVIIHKO VANHEMMILLE

Kuulovammaisten Lasten
Vanhempien Liitto ry

Vanhempien tueksi

Tämä vihkonen on tehty vastaamaan kuulovammaisen lapsen vanhempien tiedontarpeeseen. Vihkoseen on koottu keskeisimpiä asioita eri kuulovammatyypeistä, tietoa harrastamisesta, varhaiskasvatuksesta ja kouluun liittyvistä asioista siihen saakka, kun lapsi aloittaa koulun. Näkökulmaksi on otettu kuulevien vanhempien kuulovammaiset lapset.

Lista ei ole täydellinen vaan suuntaa-antava. On hyvä ottaa huomioon, ettei kaikissa kunnissa toimita samalla tavalla, vaan käytännöt vaihtelevat. Vihkoseen on kirjattu asioita ja käytänteitä, joista voi kysellä omasta kunnasta. Mainitut asiat eivät kuitenkaan ole lakisääteisiä oikeuksia, joihin voi vedota.

Viittomakieltä käyttävien lasten vanhemmille tukea löytyy vikke.nmi.fi-sivustolta. Varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta on tietoa suomeksi, ruotsiksi ja myös viittomakielellä oph.fi-sivustolla. Kuulo-avain.fi-tietoportaalista löytyy paljon tietoa kaikkien kuulovammaisten lasten vanhemmille riippumatta kuulovamman laadusta tai käytettävästä kommunikaatiotavasta.

Lievästi tai keskivaikeasti huonokuuloinen lapsi kuulee puhetta kuulokojeiden avulla. Suurin osa kuulovammaisista lapsista kuuluu tähän ryhmään. Vaikeasti tai erittäin vaikeasti kuulovammaiset lapset kuulevat ilman kuulokojeita vain voimakkaita ääniä ja tarvitsevat kuulokojeen tai sisäkorvaistutteen lisäksi usein visuaalista tukea puhekielen oppimiseen.

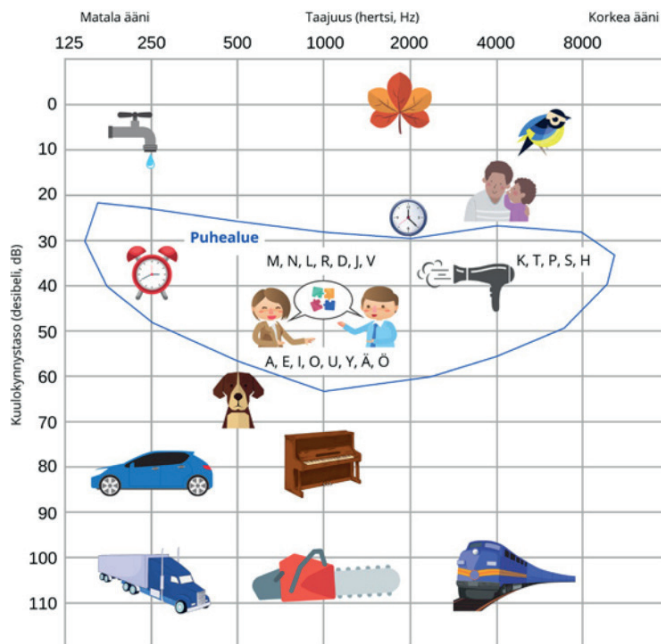
Kuulovammojen moninaisuus

Kuulovammoja on paljon erilaisia. Lääketieteellinen termi kuulovammainen pitää sisällään hyvin erilaisia käsitteitä.

Kuulovammainen voi olla:

- suomen tai ruotsin kieltä käyttävä puhekielinen
- toispuolisesti kuulovammainen
- suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävä
- lievästi, keskivaikeasti tai vaikeasti huonokuuloinen tai kuuro
- kuulokojetta, sisäkorvaistutetta tai luujohtokojetta käyttävä
- kuurosokea/kuulonäkövammainen
- kuulomonivammainen

Kuulonalenema voi olla mitä tahansa lievästä huonokuuloisuudesta täydelliseen kuurouteen. Kuulovamman vaikeusaste tunnistetaan kuulontutkimuksissa ja ilmaistaan kuulokäyrällä desibeileissä. Desibelit eivät kuitenkaan kerro suoraan, miten lapsi kuulonsa kanssa pärjää. Vaikutukset ovat hyvin yksilöllisiä riippuen lapsen ominaisuuksista, kuntoutuksesta ja ympäristöstä.

Eri äänillä on eri taajuudet eli äänenkorkeus, ja lisäksi äänet kuuluvat eri voimakkuuksilla. Kuulovammoissa kuulokäyrä vaihtelee paljon sen mukaan, kuinka hyvin henkilö kuulee ääniä miltäkin taajuudelta. Puhealue kattaa sen alueen, jota tarvitaan kommunikoidessa toisen henkilön kanssa. Jos kuulokäyrän sijoittaa oheiseen kaavioon, näkee siitä suunnilleen sen, mitä henkilö kuulee. Hän kuulee ne äänet, jotka jäävät käyrän alapuolelle, mutta ei yläpuolelle jääviä ääniä. Normaali kuuloalue on 0–20 dB.

Tärkeitä vinkkejä diagnoosin saamisen jälkeen

Joka tuhannennella vastasyntyneellä lapsella on kuntoutusta vaativa kuulovamma. Diagnoosin saaminen voi mietittyä vanhempia. On kuitenkin hyvä muistaa, että lapsi on erityispiirteestään huolimatta aina ensisijaisesti lapsi. Kun kuulovamma on todettu, terveydenhuollon moniammatillinen työryhmä tutkii lapsen ja tekee hoito- ja kuntoutussuunnitelman. Työryhmään kuuluu useimmiten lääkäri, kuulontutkija eli audionomi, puheterapeutti, psykologi, kuntoutusohjaaja ja sosiaalityöntekijä. Sairaalan kuntoutusohjaaja on perheen apuna ja yhteyshenkilönä esimerkiksi varhaiskasvatukseen ja kouluun liittyvissä asioissa. Sosiaalityöntekijä puolestaan kartoittaa perheen tarpeita.

Kuntoutus toteutetaan yhteistyössä lapsen perheen kanssa ottamalla huomioon lapsen yksilölliset tarpeet. Aluksi lapselle sovitetaan kuulokojeet, jotka saadaan hoitavan sairaalan kautta. Mikäli niistä ei ole apua, arvioidaan sisäkorvaistutteen tarve ja samalla mietitään perheen kanssa lapsen kielivalintakysymyksiä. Kuulon apuvälinettä käyttävä lapsi on koko ikänsä apuvälineen varassa, eli lapsesta ei tule kuulon

apuvälineen avullakaan normaalikuuloista. Tämän vuoksi kuulon apuvälineiden säännöllinen käyttö on erittäin tärkeää. Lapsen kuulon kehitystä seurataan tutkimuskäynneillä sairaalassa. Alkuvaiheessa seuranta on tiivistä ja tapahtuu noin puolen vuoden välein. Kouluikäisillä lapsilla seurantakäynti on tavallisesti vuosittain. Terveydenhuollossa seurataan lapsen kuuloa, apuvälineiden käyttöä sekä puheen, kielen ja kommunikaatiotaitojen kehitystä. Kuulon apuvälinettä käyttävä lapsi tarvitsee yleensä puheen- ja kielenkehityksen ongelmien vuoksi puheterapiaa. Jos lapsella on kuulovamman lisäksi muitakin sairauksia tai vammoja, myös toiminta- tai fysioterapia voi olla tarpeen.

Lapsi saattaa tarvita myös muita kuin kuulon apuvälineitä. Niitä voivat olla esimerkiksi herätyskello, lisämikrofoni ja tv-kuuntelun apuvälineet. Nämä myönnetään hoitavan sairaalan kautta. Asunnon muutostöihin ja apuvälineiden hankintaan voi hakea tukea hyvinvointialueen vammaispalveluista. Tarvittavat muutokset voivat olla esimerkiksi hälytinjaestelmä ja induktiosilmukka. Alle 16-vuotiaan on mahdollista saada vammaistukea. Kuntoutusohjaajalta tai sosiaalityöntekijältä saa lisätietoa em. asioista.

Myös kuuloalan järjestöt tukevat perheitä tuottamalla tietoa ja järjestämällä vertaistukea. Vertaistuki on vapaaehtoista ja vastavuoroista kokemusten vaihtoa samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kesken. Vertaisuudesta ja vertaistuesta saa parhaimmillaan arvokkaita omaa arkea helpottavia vinkkejä. Vertaistuki on tärkeää erityisesti uuteen elämäntilanteeseen sopeutuessa ja äärettömän tarpeellista kuulovammaiselle lapselle. Vertaisten tapaaminen tukee lapsen identiteetin ja itsetunnon kehitystä, kun hän näkee, ettei ole maailmassa ainoa laatuaan ja että muutkin pärjäävät kuulon asteesta ja kielestä riippumatta.

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liiton ja sen jäsenyhdistysten järjestämästä vertaistoiminnasta saa tietoa osoitteessa klvl.fi.

Varhaiskasvatuksen aloittaminen

Vanhemmilla on tärkeä rooli viestin välittäjänä kodin, varhaiskasvatuksen, koulun, terapeuttien ja terveydenhuollon ammattilaisten välillä.

Alle kouluikäisten lasten vanhemmat voivat valita lapsensa hoidon itselleen sopivimmalla tavalla. Lapsen tukitoimien tarve, kielelliset taidot ja esimerkiksi perheen asuinpaikka ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, mikä päivähoitomuoto lapselle sopii parhaiten. Valintaa tehtäessä kannattaa keskustella lasta kuntouttavan tahon kanssa. Monipuolinen toiminta, muiden lasten seura ja kielelliset mallit tukevat omalta osaltaan kuulovammaisen lapsen kehitystä.

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle tehdään varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu, jossa lapsen kasvua tuetaan henkilökohtaiset tarpeet huomioiden. Jos lapsi tarvitsee tukea kasvuun, kehitykseen tai oppimiseen, vasu toimii niiden välineenä.

Periaatteena on, että lapsen tuen tarvetta arvioidaan alusta asti yhdessä lapsen vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä kuntouttavan tahon kanssa.

Tuen tarpeen arvioimisen lähtökohtana ovat lapsen yksilöllinen kehitys ja hänen mahdollisuutensa osallistua toimintaan yhdessä muiden lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen erityinen tuki toteutetaan ensisijaisesti lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoidoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa otetaan huomioon tukea tarvitsevan lapsen etu, tuen tarve sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

Kuntoutusohjaaja arvioi päiväkodin ja jatkossa myös koulun kuunteluolosuhteet. Hän laatii tarvittavat suositukset tilojen akustoimiseksi ja on tarvittaessa yhteydessä kunnan viranomaisiin. Hyvästä kuunteluympäristöstä hyötyvät kaikki, eivät vain kuulovammaiset lapset.

Lapsi harrastaa

Harrastusten kautta saadaan ystäviä ja sosiaalisia kontakteja, opitaan uusia taitoja, koetaan onnistumisia ja kenties pettymyksiäkin. Lapsen sosiaalisten taitojen ja identiteetin vahvistumisen kannalta on tärkeää päästä toteuttamaan itseään mieluisan harrastuksen parissa. Kuulovammaisen lapsen arki on samanlaista kuin kenen tahansa muunkin. Vanhempien on kuitenkin hyvä pysyä selvillä siitä, kuinka kavereitten kanssa ja harrastuksissa sujuu. Harrastusohjaajien on hyvä tietää kuulovammasta ja saada siihen vanhemmilta hyviä vinkkejä.

Apuvälineet ja tukipalvelut ovat käytettävissä yhtä lailla vapaa-aikana ja harrastuksissa. Harrastusohjaaja voi esimerkiksi käyttää ryhmäkuuntelulaitetta, tai harrastukseen voidaan tilata kirjoitus- tai viittoma-kielen tulkki. Vanhempien kannattaa reilusti kertoa harrastusryhmän ohjaajalle, että lapsi on kuulovammainen, ja antaa vinkkejä, miten sen voi ottaa huomioon käytännössä. Näitä vinkkejä ovat esimerkiksi katsekontakti, selkeä puhe suoraan lapseen päin, puheen selkeys ja tauotus, ohjeiden antaminen ennen tekemistä, ohjeiden toistaminen ja muiden lapsen kysymysten toistaminen ennen vastauksen antamista.

Koulutie

Kuulovammaisen lapsen opetus järjestetään lähtökohdaisesti **lähikoulussa**, ja kotikunta vastaa opetuksen järjestämisestä. Oppilaalla on edelleen oikeus maksettomiin tukitoimiin, kuten **tulkitsemissä ja avustajapalveluihin**, muihin opetuspalveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin, jos ne ovat välttämättömiä opetukseen osallistumiseksi.

Kolmiportainen tuki (yleinen, tehostettu, erityinen) on poistunut. Tilalle on tullut **konkreettiset tukitoimet**, jotka jaetaan kahteen pääryhmään:

1. Ryhmäkohtaiset tukimuodot (kaikille oppilaille)

Ryhmäkohtainen tuki on ensisijainen ja toteutetaan ilman hallintopäätöstä. Se tarkoittaa, että tukea annetaan joustavasti osana normaalia opetusta.

Tukimuotoja ovat:

- **Yleinen tukiopeutus:** lisätunnit, oppimaan oppimisen taitojen vahvistaminen.
- **Opetuskielen tukiopeutus:** käsitteiden ja tekstien selkeyttäminen.
- **Erityisopettajan antama opetus** muun opetuksen yhteydessä.
- **Samanaikais- ja yhteisopetus** sekä luokka-avustajien käyttö ryhmän tukena.

Opetuksen järjestäjän on varattava ryhmäkohtaiseen tukeen vähimmäistuntimäärä (esim. 0,122 tuntia viikossa oppilasta kohden), ja tukea annetaan koko lukuvuoden ajan suunnitelmallisesti.)

2. Oppilaskohtaiset tukitoimet (yksilöllisen tarpeen mukaan)

Jos ryhmäkohtainen tuki ei riitä, järjestetään oppilaskohtaisia tukitoimia hallintopäätöksen perusteella. Tukitoimia täytyy antaa viivästyksettä.

Näitä ovat:

- **Erityisopettajan opetus pienryhmässä** tai erityisluokassa.
- **Tulkitsemis- ja avustajapalvelut** sekä tarvittavat apuvälineet.
- **Opetusjärjestelyt**, kuten pienennetyt ryhmät (enintään 20 oppilasta yleisopetuksen ryhmässä, jos mukana erityistä tukea se on oppilaan edun mukaista tarvitsevia).
- **Poikkeaminen opetussuunnitelman tavoitteista**, jos tarpeen.

Tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti ja päätöstä tarkistetaan, jos tilanne muuttuu. Tuki joustaa oppilaan tilanteen mukaan ja sitä tarkistetaan säännöllisesti.

Pidennetty oppivelvollisuus on poistunut ja korvattu **varhennetulla oppivelvollisuudella**. Se tarkoittaa, että **oppivelvollisuus** alkaa vuotta aikaisemmin (esiopetus 5-vuotiaana), jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia ja turvata mahdollisuus edetä omien kykyjen mukaisesti. Päätös tehdään yksilöllisen harkinnan perusteella ja edellyttää **moniammatillista arviota** sekä psykologista tai lääketieteellistä lau-

suntoa. Kuulovamma voi olla peruste varhennetulle oppivelvollisuudelle, mutta ratkaisu ei ole automaattinen – se tehdään aina lapsen tarpeiden mukaan.

Koulussa **kuunteluympäristöön** on kiinnitettävä huomiota. Akustointia voi parantaa akustiikkalevyillä ja tekstiileillä, kuten verhoilla, matoilla tai tyynyillä, laittamalla huopapehmusteet pulpetteihin ja tuoleihin, käyttämällä tilanjakajia ja hankkimalla viherkasveja. Kuunteluympäristöön voi vaikuttaa myös huolehtimalla luokan työrauhasta ja sopivasta ryhmäkoosta sekä käyttämällä säännöllisesti apuvälineitä. Myös taustamelun vähentäminen on tärkeää: kuunnellaan ikään kuin kuulovammaisen korvin, muistetaan ilmastoinnin tai tuulettimien aiheuttama ääni ja koulun käytäviltä kantautuva melu sekä pidetään ovet ja ikkunat suljetuina. Muistetaan myös visuaalisen hälyn vaikutus.

Muita huomioon otettavia asioita on **luokan sijainti**. Se ei saa olla lähellä ruokalaa tai ulko-ovia eikä liikuntasalin tai teknisen työn luokan lähellä. **Valaistuksen** osalta hyvä yleisvalaistus auttaa, samoin ns. tauluvalo. Opettajan on hyvä asettua niin, että kasvit ovat hyvässä valaistuksessa. Luokan seinä- ja muiden pintojen olisi hyvä olla heijastamattomia.

Kuulovammaisen **oppilaan paikka** on hyvä sijoittaa lähelle opettajaa ja niin, että oppilaalla on hyvä kuulo- ja näköetäisyys opettajaan. Paremman korvan on hyvä olla luokkaan päin ja ikkunasta tulevan valon suuntautua oppilaan selän takaa. Tämä siksi, että lapsi erottaa huulion paremmin. Lapsi saattaa myös hyötyä pyörivästä tuolista. On myös hyvä huolehtia ryhmän jäseneksi tulemisesta ja kaverisuhteiden solmimisesta sekä väärinkäsitysten ehkäisystä ja oikaisusta.

Yläkouluun siirtymiseen liittyvissä asioissa kannattaa pitää tiivistä yhteyttä kuntoutusohjaajan kanssa. Tämä on erityisen tärkeää sen vuoksi, että yläkoulussa jokaisella oppiaineella on oma opettajansa eikä yhdelläkään opettajalla ole lapsesta samanlaista kokonaiskuvaa kuin alakoulun luokanopettajalla. Tämän vuoksi vanhempien aktiivisuus ja tiivis yhteydenpito luokanvalvojaan ovat aiempaa tärkeämpiä.

Vinkkejä lapsen koulutielle

4-VUOTIAANA

1. Otetaan kuulokeskuksessa tai korva-, nenä ja kurkkutautien poliklinikalla kouluasiat puheeksi
2. Kartoitetaan, ovatko lapsen kielellinen kehitys ja muut taidot ikätasoisia?
  - Ei – keskustele varhennetun oppivelvollisuuden tarpeesta lastasi hoitavan tahon kanssa
  - Kyllä – apsesi ei luultavasti tarvitse varhennettua oppivelvollisuutta
3. Laitetaan kuntoutussuunnitelmaan merkintä koulusuunnitelmista
4. Mietitään, mihin kouluun lapsen halutaan menevän, ja otetaan yhteyttä ko. kouluun

5-VUOTIAANA

1. Päiväkodissa otetaan viimeistään käyttöön tarpeen mukaiset apuvälineet
  - Ryhmäkuuntelulaite
  - induktiosilmukka
  - koulunkäyntiavustaja tai kommunikaatio-ohjaaja
  - kaiutinjärjestelmä ja/tai mahdollisesti kiertävä heiteltävä mikrofoni
  - viittomakielen tulkki
2. Otetaan yhteyttä kouluun ja muistutetaan, että tulossa on kuulovammaisen oppilas
3. Kerrotaan mahdollisista tukitarpeista

6-VUOTIAANA

1. Listataan koulua varten tarvittavat muutokset
  - akustointi
  - liitutaulu/älytaulu
  - induktiosilmukka
  - kaiutinjärjestelmä ja/tai mahdollisesti kiertävä/heiteltävä mikrofoni
2. Pohditaan luokan fyysinen sijoitus koulussa (kts. kohta muut ympäristöön liittyvät asiat)

Lapsen koko koulupolun ajan on hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä perheen, kasvatuksesta ja opetuksesta vastaavan tahon sekä lasta kuntouttavien tahojen kesken erityisesti eri nivelvaiheissa, kuten siirryttäessä varhaiskasvatuksesta kouluun.

3. Kartoitetaan mahdolliset muut resurssit (oman kunnan taloudellinen tilanne vaikuttaa)

- jakotunnit – luokka jaetaan joillakin tunneilla kahteen ryhmään
  - ryhmäavustaja
  - avustaja
  - erityisopettaja
  - samanaikaisopetus eli kaksi opettajaa luokassa
  - viittomakielen tulkkaus (perusopetus maksaa)
4. Pidetään kouluunsiirtymispalaveri
  5. Sovitaan koulun kanssa tarvittavista tukitoimista

6-7-VUOTIAANA

1. Koulun alkaessa sovitaan yhteistyöstä kodin ja koulun välillä
  - apuvälineet ja niiden käytön tuki (yleensä kuntoutusohjaajalta)
  - kuulovammasta kertominen muille oppilaille, kysymyksiin vastaaminen (vanhemmat tai kuntoutusohjaaja)
  - tiedottaminen toisille vanhemmille
  - reissuvihko tai Wilma-merkinnät, tiedonkulku harjoiteltavista asioista
  - yhteiset sopimukset kuulolaitteiden ja muiden kuulon apuvälineiden huollosta, esim. ryhmäkuuntelulaite; kuka huolehtii näistä koulussa?
  - lapsen jaksamisen seuraaminen

Kuulovammaisten Lasten
Vanhempien Liitto ry

Ilkantie 4, 00400 Helsinki | www.klvi.fi